

RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA BIZNES REJA SAMARADORLIGI

Xoliqova Zebiniso Rustamovna

Farg'ona ICHSHUI kasb-hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Annotatsiya: *Raqamli texnologiyalari davrida biznes reja samaradorligi haqida ma'lumotlar berilgan.*

Kalit so'zlar: *Raqamli texnologiyalari, texnologiya, biznes reja, tadbirkorlik, iqtisodiy samaradorlik mezonlari, daromadi, daromadlilik indeksi, ichki daromadlilik normasi, loyihaning qoplanish muddati, me'yoriy qoplanish muddati, loyiha – rejalar samaradorlik, ko'rsatkichlarini hisoblash, xarajatlar hisobi, natijalar hisobi, iqtisodiy samara, hisobi, tijorat samara, byudjet samaradorligi, samaradorlik ko'rsatkichlarini hisoblash, diskont usuli.*

KIRISH

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar bizneslar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda va raqobatbardoshlikni oshirishda katta rol o'ynamoqda. Raqamli texnologiyalar biznes rejaning samaradorligini oshirish uchun qanday ta'sir ko'rsatishi mumkinligi haqida quyida batafsil ma'lumot berilgan.

Big Data va analitika vositalari yordamida kompaniyalar katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali bozor tendentsiyalarini aniqlashlari mumkin.

Ma'lumotlarni vizualizatsiya qilish vositalari orqali murakkab ma'lumotlarni oddiy va tushunarli grafikalar shaklida taqdim etish mumkin.

Erkin bozor iqtisodiyotida rejalashtirish rejalashtiruvchi - menejerlarning mustaqil faoliyati bo'lib bormoqda. Korxonada xodimlarining rejali faoliyati sotsial-iqtisodiy samaradorlikning turli ko'rsatkichlari bilan xarakterlanadi.

Rejalashtirilgan samaradorlikni baholovchi ko'rsatkichlar bo'lib sarf va natijalar, daromad va xarajatlarning absolyut va nisbiy ko'rsatkichi. Samara va samaradorlik, qiymat va daromadlilik kabi muhim ko'rsatkichlarning mohiyati, shuningdek ularni ilmiy asoslash va amaliy hisoblashning zamonaviy usullari haqida to'xtalib o'tamiz.

Har qanday samara ma'lum bir natijaga erishish darajasini ko'rsatadi. Samarani baholashda haqiqiy yoki kutilayotgan ko'rsatkichlar belgilangan standart, etalon, oldindan qabul qilingan maqsad yoki boshqa iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan solishtiriladi. Umumiy holatda samara natija va xarajatlar, tovar bahosi va tannarxi, rejalashtirilgan va haqiqiy ko'rsatkichlar orasidagi farqni ifodalaydi.

Samaradorlik olingan samarani sarflangan xarajatlarga nisbatini ifodalaydi va qandaydir ma'noda ushbu natijaga erishishning bahosi bo'lib hisoblanadi. Agar biron bir natijaga erishilmasa samaradorlik o'zining ijobiy iqtisodiy mohiyatini yo'qotadi. Ichki rejalashtirishda "samara" va "samaradorlik" ko'rsatkichlari ilmiy, texnik, ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa natijalarni mujassamlashtirgan umumiy iqtisodiy kategoriya sifatida qo'llaniladi.

Ilmiy samara oddiy olamda yangi xodisalarning kashf etilishi, ulardan xo'jalik faoliyatida amaliy foydalanish imkoniyatlarini aniqlash bilan bog'liq. Texnik samara mashina, jihozlar va boshqa iqtisodiy resurslarning yaratilayotgan va takomillashtirilayotgan texnologik tizimlarining amaldagi ilg'or vositalarga nisbatan avzalligi bilan xarakterlanadi.

Ijtimoiy samara inson omilining rivojlanishi, malakasining oshishi, tarkibining o'zgarishi, shuningdek, mehnat sharoitlarining yaxshilashnishi va mahsuldorligini oshirishni ifodalaydi. Iqtisodiy samara mahsulot ish uchun sarflanadigan ish resurslarini iqtisodini, masalan, quvvatning foydali birligiga sarflanadigan moddiy yoki mehnat resurslarini ifodalaydi.

Raqamli marketing vositalari biznes rejalarning marketing qismida samaradorlikni oshiradi.

- Qidiruv tizimlarida optimallashtirish (SEO) va qidiruv tizimi marketingi (SEM) orqali onlayn ko'rinishni oshirish.

- Facebook, Instagram, LinkedIn va boshqa ijtimoiy tarmoqlarda reklama qilish va mijozlar bilan o'zaro aloqada bo'lish.

- Email marketing kampaniyalari orqali mijozlarga maxsus takliflar va yangiliklarni etkazish.

Raqamli texnologiyalar yordamida xarajatlarni samarali boshqarish imkoniyati mavjud.

- Bulutli hisoblash xizmatlari orqali IT infratuzilma xarajatlarini kamaytirish.

- Korxonalar uchun resurslarni rejalashtirish tizimlari (ERP) orqali resurslarni samarali boshqarish.

- Ish jarayonlarini avtomatlashtirish orqali vaqt va mablag'larni tejash.

Raqamli texnologiyalar mijozlar tajribasini yaxshilashda katta rol o'ynaydi.

- Mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish (CRM) tizimlari orqali mijozlar ma'lumotlarini boshqarish va shaxsiylashtirilgan xizmatlar ko'rsatish.

- Chatbotlar va sun'iy intellekt yordamida mijozlarga 24/7 xizmat ko'rsatish.

- Onlayn fikr-mulohaza tizimlari orqali mijozlar fikrlarini yig'ish va tahlil qilish.

Raqamli texnologiyalar innovatsiyalarni rag'batlantiradi va biznesni rivojlantirish uchun yangi yo'llarni ochadi.

- Raqamli transformatsiya orqali biznes jarayonlarini yangilash va optimallashtirish.

- Yangi raqamli mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqish imkoniyatlari.

Raqamli texnologiyalar yordamida biznes rejalarning xavfsizlik va maxfiylik jihatlarini yaxshilash mumkin.

- Kiberxavfsizlik vositalari yordamida ma'lumotlarni himoya qilish.

- Ma'lumotlarni shifrlash orqali maxfiylikni ta'minlash.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiya loyihalarini baholash bo'yicha amaldagi qo'llanmalarga asosan iqtisodiy samaradorlikning quyidagi turlari ajratiladi:

1. Tijorat (moliyaviy) samaradorlik - innovatsion biznes - loyihani joriy etishdan

uning bevosita ishtirokchilarining moliyaviy manfaatini ifodalaydi.

2. Loyihali amalga oshirishning davlat va mahalliy byudjet uchun moliyaviy natijalarini e'tiborga oluvchi byudjet samaradorligi.

3. Xalq xo'jaligi samaradorligi - taklif etilayotgan loyihaning amalga oshirilishi bilan bog'liq bo'lgan va xalq xo'jaligi miqyosidagi iqtisodiy xarajat va natijalarni o'z ichiga oladi.

Korxonalar faoliyatining kelgusi reja loyihasining eng yaxshi variantini ishlab chiqish va asoslash iqtisodiy samaradorlik mezonlarini to'g'ri tanlash hamda xarajat va natijalarni baholashni talab etadi. Talab va taklif qonunlari amal qiladigan erkin bozor munosabatlarida ishlab chiqaruvchilar hamda tadbirkorlarning iqtisodiy faoliyati samaradorligining asosiy mezon bo'lib, maksimal foyda eng ko'p jami daromad xizmat qiladi. Ushbu mezon nafaqat bozor talablariga, balki korxonaning foydani maksimalashtirishga qaratilgan asosiy maqsadiga javob beradi. Iqtisodiy samaradorlik mezonlarini asoslash va korxonaning rivojlanish strategik maqsadlarini asoslash o'zaro juda bog'langan va ichki rejalashtirishda muhim o'rin egallaydi.

Iqtisodiy nazariyada samaradorlik mezonlari sifatida yuqori yakuniy atijalarga olib kelishni ta'minlaydigan talablar, maqsadlar va vazifalar yig'indisi tushuniladi. Korxonalarining rivojlantirishning aniq maqsadlarini e'tiborga olgan holda tuzilgan rejalar universal xarakterga ega bo'la olmaydi. Bir firma uchun tuzilgan loyiha ikkinchi bir korxonalar uchun to'g'ri kelmasligi mumkin.

Shu sababdan, har bir holatda ichki rejalashtirishni amalga oshirishning dastlabki bosqichida korxonalar faoliyatini baholash maqsadlari va mezonlarini to'g'ri baholay olish zarur.

Bozor iqtisodiyotida barcha korporatsiyalar, korxonalar va firmalar maksimal foyda olishga intiladilar degan nazariy taxmin asosiy bo'lib qoladi. Bunday taxminni quyidagi omillar tasdiqlay oladi.

Birinchidan, bozor iqtisodiyoti klassiklari ma'lum bir sharoitda har bir mustaqil tadbirkor tomonidan foyda miqdorining oshirilish jami jamiyat hayot tarzini oshirishga olib keladi deb hisoblashgan.

Ikkinchidan, foydani maksimalashtirishga harakat qiladigan firma boshqaluvchilari pul mablag'lari tushumining ishlab chiqarish xarajatlariidan, ortiq bo'lishiga intiladilar.

Uchinchidan, foydani maksimalashtirish mexanizmi, bozorni boshqara oladigan tizimga ega.

To'rtinchidan, foydani maksimalashtirish umumiy iqtisodiy samaradorlik mezon sifatida ko'rib chiqiladi.

Shunday qilib, zamonaviy bozor iqtisodiyotida samaradorlik mezon bo'lib maksimal foyda maydonga chiqadi.

Omillar bozorda bir turdagi tovarlarni ishlab chiqarishni o'sishi, boshqa tovarlarning zarar keltirishini talab darajasi, raqobatbardoshligi va boshqa omillar bilan belgilanadi. Lekin, iqtisodiy samaradorlik darajasiga asos yangi tovar va xizmatlarni loyihalashtirish bosqichida, shuningdek ichki rejalashtirish jarayonida solinadi.

Foydani iqtisodiy samaradorlikning asosiy mezoni ekanligini inkor etmagan holda, solishtirish uchun foydalaniladigan ko'rsatkichlar tarkibini kengaytirish mumkin deb hisoblaymiz.

Samaradorlik etaloni sifatida korxonada iqtisodiy faoliyati xarajatlari va daromadlarining muhim ko'rsatkichlarini olish mumkin. Umumiy holda samaradorlik mezonlari kapital yoki daromadning maksimal o'sishini ifodalashi lozim. Xarajatlar orqali ifodalanadigan samaradorlik mezonlari, aksincha, resurslarining minimal sarfini ifodalashi kerak.

Firmaning ichki rejalashtirish ishlab chiqarish jarayonida mavjud ishlab chiqarish resurslaridan oqilona foydalanish asosida maksimal natijalarga erishishni ta'minlaydigan iqtisodiy ko'rsatkichlarni asoslash va optimallashtirish ko'zda tutiladi. Amaldagi uslubiy ko'rsatkichlarga asoslanib ishchan loyihalarning optimal variantlarini aniqlashning ma'lum bir tartibi belgilanadi.

Birinchi bosqichda texnika, texnologiya va ishlab chiqarishni tashkil etishni rivojlantirishning rejalashtirilgan variantlari tanlanadi. Ushbu variantlarning har biri cheklanishlar, xususan texnik ko'rsatkichlar, sifat ko'rsatkichlari, ishlab chiqarish standartlari, ijtimoiy sharoitlar, sotish muddati va bozorning boshqa ehtiyojlarini qondirish talab etiladi.

Ushbu ko'rsatilayotgan alternativ variantlar qatoriga texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlari darajasi eng ilg'or jahon namunalari (yutuqlariga) mos keladigan texnika turlari yoki ishlov berishning texnologik usullari, shuningdek ishlab chiqarishni tashkil etish shakllari ham albatta kiritilishi lozim.

Kelgusi bosqichda har bir tanlangan variant bo'yicha xarajatlar, natijalar va iqtisodiy samara ko'rsatkichlari aniqlanadi. Turli vaqtdagi xarajat va natijalar keltirish yoki diskont koeffitsenti yordamida hisob yiliga tenglashtirilishi kerak.

Quyidagi jadvalda turli diskont me'yorlaridagi diskont koeffitsentlarining hisob ko'rsatkichlari keltirilgan.

17.1-jadval

Yillar t	Diskont normasi (foiz stavkasi) Ye_g						
	1	5	10	15	20	25	30
1	0,9901	0,9524	0,9041	0,8696	0,8333	0,8000	0,7692
2	0,9803	0,9070	0,8264	0,7561	0,6444	0,6400	0,5917
3	0,906	0,8636	0,7513	0,6575	0,5787	0,5120	0,4552
4	0,9610	0,8277	0,6830	0,5718	0,4823	0,4096	0,3501
5	0,9515	0,7835	0,6209	0,4972	0,4017	0,3277	0,2693
6	0,9420	0,7462	0,5645	0,4323	0,3349	0,2621	0,2072
7	0,9327	0,7107	0,5132	0,3759	0,2791	0,2092	0,1594
8	0,9235	0,6768	0,4665	0,3269	0,2326	0,1678	0,1126
9	0,9143	0,6446	0,4241	0,2843	0,138	0,1342	0,1943
10	0,9053	0,6129	0,3855	0,2472	0,1615	0,1074	0,0725

Bajarilgan hisobga asosan loyihaning eng yaxshi varianti tanlanadi. Iqtisodiy samara kattaligi eng yuqori bo'lgan variant optimal hisoblanadi.

Foydali natija teng bo'lgan holatda xarajatlar miqdori kichik bo'lgan variant eng yaxshi variant hisoblanadi.

1. Loyihani amalga oshirish uchun harajatlar hisobi.

Innovatsiya loyihalarini amalga oshirish uchun umumiy xarajatlar mahsulotni ishlab chiqarish va undan foydalanish bosqichidagi xarajatlardan tashkil topadi.

$$X_t = X_i + X_f$$

bu yerda:

X_t – hisob davridagi umumiy joriy xarajatlar, so'm;

X_i – mahsulotni ishlab chiqarish bosqichidagi xarajatlar, so'm;

X_f – mahsulotdan foydalanish sohasidagi xarajatlar, so'm.

Mahsulotni ishlab chiqarish va undan foydalanish sohasidagi joriy xarajatlar bir xil hisoblanadi:

$$X_{i(f)} = J + K + L$$

bu yerda:

J – ishlab chiqarishdagi joriy xarajatlar, so'm;

K – hisobot yilidagi mahsulot ishlab chiqarish uchun kapital xarajatlar, so'm;

L – hisobot yilida ishlab chiqarishdan chiqarilayotgan asosiy fondlarning (likvidatsiya) yo'qotish qiymati, so'm.

Joriy xarajatlar yillik hajmiga shuningdek bitta mahsulot uchun belgilanishi mumkin. Mahsulotni ishlab chiqarish sohasidagi joriy xarajatlar alohida me'yoriy xarajat elementlarining birikmasi bilan aniqlanadigan birlik mahsulot tannarxini ifodalaydi.

$$X_i = M + Y_e + IX + E + A + Ais + B$$

Bir vaqtlik (kapital) qo'yimalarning umumiy kattaligi jihozlarni sotib olish, keltirish, o'rnatish, shuningdek ishlab chiqarilmaydiganlarni sotib olish uchun xarajatlarning yig'indisidan tashkil topadi.

$$K = B_j + X_{tr} + X_{qmi} + B_m$$

bu yerda:

B_j – jihoz bahosi, so'm;

X_{tr} – transoprt xarajatlari, so'm;

X_{qmi} – qurilish-montaj ishlari xarajatlari, so'm;

B_m – ishlab chiqarish maydoni bahosi, so'm.

Chiqarib yuborilayotgan asosiy fondlarning umumiy tugatish qiymati quyidagicha hisoblanadi.

$$L = K_j * Q_q$$

bu yerda:

K_j – chiqarilayotgan fond birligi soni

Q_q – birlik jihozning qoldiq qiymati, so'm

Loyihaning asosiy natijalarini qiymat baholash ishlab chiqarish texnika va texnologiyasining maqsadiga bog'liq holda amalga oshiriladi.

2. Iqtisodiy samarani hisoblash.

Yangi texnika, texnologiya joriy etish va ishlab chiqarishni tashkil etishdan olinadigan umumiy iqtisodiy samara natija va xarajatlar farqi bilan aniqlanadi.

$$U_t = N_t - X_t$$

Yillik iqtisodiy samara mahsulot bahosi va tannarxi orasidagi farq sifatida aniqlanadigan foydaning umumiy yillik miqdorini ifodalaydi.

$$F_{um} = (B - T) * Q_n$$

bu yerda:

B – mahsulot bahosi, so'm;

T – mahsulot tannarxi, so'm;

Q_n – natural ifodadagi mahsulot hajmi.

3. Qoplanish muddatini aniqlash.

Umumiy holatda innavatsiya loyihalarining qoplanish muddati xarajatlarning yillik samaraga nisbati orqali belgilanadi.

$$T_{qop} = X_t / U_t$$

Loyihaning hisoblangan qoplanish muddati me'yoriy ko'rsatkich chegarasida bo'lishi zarur.

Qoplanish muddati me'yoriy ko'rsatkichga mos kelmagan holatlarda iqtisodiy samara chegarasi yoki zararsizlik nuqtasi kabi iqtisodiy ko'rsatkichlar hisoblanishi mumkin.

Samaradorlik olingan samarani sarflangan xarajatlarga nisbatini ifodalaydi va qandaydir ma'noda ushbu natijaga erishishning bahosi bo'lib hisoblanadi. Agar biron bir natijaga erishilmasa samaradorlik o'zining ijobiy iqtisodiy mohiyatini yo'qotadi. Ichki rejalashtirishda "samara" va "samaradorlik" ko'rsatkichlari ilmiy,

texnik, ijtimoiy, iqtisodiy va boshqa natijalarni mujassamlashtirgan umum-iqtisodiy kategoriya sifatida qo'llaniladi. Iqtisodiy nazariyada samaradorlik mezonlari sifatida yuqori yakuniy natijalarga olib kelishni ta'minlaydigan talablar, maqsadlar va vazifalar yig'indisi tushuniladi. Korxonalarining rivojlantirishning aniq maqsadlarini e'tiborga olgan holda tuzilgan rejalar universal xarakterga ega bo'la olmaydi. Bir firma uchun tuzilgan loyiha ikkinchi bir korxonaga uchun to'g'ri kelmasligi mumkin.

Shu sababdan, har bir holatda ichki rejalashtirishni amalga oshirishning dastlabki bosqichida korxonaga faoliyatini baholash maqsadlari va mezonlarini to'g'ri baholay olish zarur.

Biznes reja samaradorligini baholash yangi investitsion loyihalarni baholashning muhim bosqichi hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalar davrida biznes reja samaradorligini oshirish uchun yuqoridagi omillarni e'tiborga olish va ulardan unumli foydalanish zarur. Bu nafaqat biznes jarayonlarini optimallashtiradi, balki raqobatbardoshlikni ham sezilarli darajada oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.M.P.BOLTABAYEV, M.S.QOSIMOVA, B.K.G'OYIBNAZAROV,
SH.J.ERGASHXODJAYEVA, A.N.SAMADOV, SH.I.OTAJONOV "Kichik biznes va tadbirkorlik". O'quv qo'llanma. «Noshir»Toshkent-2011.

2. ISMANOV I. N, DAVLYATOVA G.M., BUZRUKXONOV S.M. "Biznesni rejalashtirish". DARSLIK.Toshkent. 2020

3. Hamidullo o'g'li, T. H. (2023). RAQAMLI TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA CHATGPT VA HOZIRGI KUNDAGI O'RNI. Scientific Impulse, 2(16), 320-325.

4. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. Universum: технические науки, (8-1 (77)), 27-29.

5. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA'LIM TIZIMIDA KO'ZI OJIZ O'QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALAR. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.

6. Hamidullo o'g'li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.

7. <https://www.google.com/intl/ru/slides/about/>

8. Kamolovich, B. E., & Hamidullo o'g'li, T. H. (2023). SOHADA MICROSOFT OFFICE WORD 2003 VA 2021 DASTURLARI QO'LLANILISHI VA AFZALLIKLARI. Scientific Impulse, 1(11), 376-382.

9. Mamayusupovich, H. R. (2024). Development Of Professional Competence Of Future Teachers Of Technology In The Process Of Extracurricular Activities. Progress Annals: Journal of Progressive Research, 2(1), 35-37.

10. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. *Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers*, 15(3), 49-57.
11. Hamidullo o'g'li, T. H. (2023). TA'LIM TIZIMIGA MICROSOFT OFFICE 2003 VA 2020 DASTURLARINI QO'LLANILISHI VA IMKONIYATLARI. *Scientific Impulse*, 2(13), 353-357.
12. Кучаров, С. А. (2021). TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHISINING TEXNOLOGIK MADANIYATI. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (1-Махсус сон)*, 116-118.
13. Тураев, А. А., Хайдаров, Р. М., & Хожиев, Ж. Ж. (2015). Фотовольтаический эффект в диодном режиме включения полевого транзистора. *Молодой ученый*, (23), 40-43.
14. Mamayusupovich, H. R. (2023). OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF A TEACHER OF TECHNOLOGY. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 10(12).
15. Mamayusupovich, H. R. (2023). BO'LAJAK TEXNOLOGIYA FANI O'QITUVCHILARINI TAYYORLASH JARAYONIDA ELKTRON DARSLIKLARNI QO'LLASHNING AHAMIYATI. *Наука и технологии*, 1(1).
16. Haydarov, R. (2022). TEXNOLOGIYA TA'LIMI O'QITUVCHISINING TEXNOLOGIK MADANIYATI. *Физико-технологического образование*, (3).
17. Mamayusupovich, H. R. (2022). Design of Educational Technologies in the Development of Professional Competences of Technology Teachers.
18. Хайдаров, Р. М. (2021). ТЕХНОЛОГИЯ ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИСИНING КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (1-Махсус сон)*, 273-277.
19. Hudaikulovna, M. F., & Qosimov, P. S. U. (2019). Formation of a Conscious Attitude to Study and Work, Ensuring Business Skills for Mental and Physical Development. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 7(12).
20. Khudoikulovna, M. F. (2021). The role of heredity in the development of creativity. In *Euro-Asia Conferences (Vol. 4, No. 1, pp. 5-6)*.
21. Khudoikulovna, M. F. (2021, March). THINKING MOTIVES THAT ENCOURAGE STUDENTS TO BE CREATIVE. In *E-Conference Globe (pp. 65-66)*.
22. Мукумова, Ф. Х. (2021). МИЛЛИЙ ҲУНАРМАНДЧИЛИК ТАРИХИНИ ЎРГАНИШДА ЎҚУВЧИЛАРНИ ИЖОДКОРЛИККА ҚИЗИҚТИРИШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНИЯТЛАРИ: DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.77.73.052>
23. Мукумова Феруза Худойкуловна Термиз давлат университети, технологик таълим кафедраси катта ўқитувчиси. *Образование и инновационные*

исследования международный научно-методический журнал, (1-Махсус сон), 154-159.

24.Мукумова, Ф. Х. (2021). ОСНОВНЫЕ КРИТЕРИИ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ К УЧЕБНОМУ ПРОЦЕССУ: DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.83.90.053>
Мукумова Феруза Худайкуловна, Преподавательница Термезского государственного университета. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (1-Махсус сон), 150-153.